

Научна хроника

Пети међународни научни скуп Удружења фолклориста Србије

(*Савремена српска фолклористика V*, 12–13. октобар 2017,
Призрен – Велика Хоча)

Марија Миљковић и Дејан Илић

Међународни научни скуп *Савремена српска фолклористика V* одржан је у Призрену и Великој Хочи 12. и 13. октобра 2017. године. Организатори скупа били су Удружење фолклориста Србије и Богословија Светог Кирила и Методија у Призрену, у сурорганизацији са Филозофским факултетом Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.

Скуп је био посвећен фолклорном наслеђу Срба са Косова и Метохије у словенском контексту. Овако широко постављена тема, раслојена на следеће подтеме: *Рад руског конзула Ивана Степановича Јастребова, Народне умотворине Срба са Косова и Метохије у словенском контексту, Косово и Метохија – духовна и материјална култура, Савремена српска фолклористика*, омогућила је свестрано и интердисциплинарно сагледавање богатог народног стваралаштва с подручја Косова и Метохије. Истраживачи различитих усмерења (књижевни историчари, етнологи, етнолингвисти, етномузиколози, медиевисти, антрополози) и из различитих словенских земаља (Русија, Република Српска, Црна Гора, Пољска, Бугарска, Украјина, Србија) анализирали су фолклорно наслеђе Косова и Метохије како са становишта синхроније и дијахроније тако и у његовој просторној раслојености. Засновани на објављеној, рукописној и тек сакупљеној теренској грађи, изложени реферати обухватили су и одјеке косовскометохијске фолклорне традиције у европској и словенској култури, као и у различитим културним зонама српске културе.

Скуп су свечано отворили поздравним речима Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски Теодосије, др Драган Хамовић, посебни саветник министра културе и информисања, проф. др Драган Станић, председник Матице српске и проф. др Бошко Сувајџић, председник Удружења фолклориста Србије и председник Управног одбора Вукове задужбине. Отварање скупа пропраћено је и културно-уметничким програмом у ком су учествовали ђаци Богословије Св. Кирила и Методија у Призрену и национални ансамбл „Венац“.

Проф. др Бошко Сувађић на отварању скупа

Након свечаног отварања у Великој Хочи, радни део започео је пленарним излагањима Бојана Јовановића (Београд), Андреја Мороза (Москва) и Валентине Питулић (Косовска Митровица). Јовановић је говорио о крсној слави на Косову и Метохији; анализом грађе и обредне праксе указао је на значај овог специфично српског културолошког феномена за очување националног идентитета на Косову и Метохији. Мороз је на примерима фолклорних легенди показао како специфичан двосмислен говор светих, чији се прави смисао тек накнадно открива, битно утиче на стилизацију светитеља као натприродног бића. У излагању о хришћанским симболима у записима Ивана Степановића Јастребова Валентина Питулић је указала на преплитање духовне и материјалне културе, те на обликовање и очување архетипских представа кроз христијанизацију симбола старе вере.

Фолклорно наслеђе Срба са Косова и Метохије осветљено је и из угла науке о језику. Тања Милосављевић (Београд) говорила је о језичкој слици призренског човека с краја 19. и почетка 20. века, истичући да је менталитет социјума најдиректније испољен у лексичком систему, а дијалекатски речник неисцрпан извор за антрополошку и етнолошку студију о призренском човеку. Миодраг Јовановић (Подгорица) указао је на недовољно истражене фонетске карактеристике записа Ивана Степановића Јастребова.

Неколико радова осветлило је богато фолклорно наслеђе Срба са Косова и Метохије са етнолошког становишта. Вера Шарац Момчиловић (Београд) бавила се неистраженим путевима етнолошког културног наслеђа постављајући питање откуд нама златовез, истовремено га доводећи у везу са материјалном културом Косова и Метохије. Бранко Ђупурдија (Београд) својим истраживањем показао је основне еле-

менте српске ношње у Дрежници, њен изглед, употребу и однос према друштвеном положају становништва Дрежнице с краја 19. и у првој половини 20. века. Весна Марјановић (Кикинда) подсетила је на значај обичаја, говорећи о женским обредним поворкама лазарица којима је, услед отежаних услова живота на простору Косова и Метохије, делимично измењена структура и начин комуникације.

Мирјана Закић (Београд), Данка Лајић Михајловић и Јелена Јовановић (Београд) осветлиле су део фолклорног наслеђа са Косова и Метохије из угла етномузикологије. М. Закић се фокусира на компаративно-аналитичко проучавање етнографске грађе од времена Јастребова до савремених научних истраживања. Д. Лајић Михајловић и Ј. Јовановић (Београд) представиле су колекцију традиционалне музике и игре Срба са Косова и Метохије, коју су затим размотриле као полазиште за савремена истраживања проблематике мултикултуралности и интеркултуралности.

Научни скуп, сесија у Богословији Светог Кирила и Методија

Духовна и материјална култура Срба са Косова и Метохије посматране су са најразличитијих становишта и у многобројним појавним облицима у више реферата. Бранко Златковић (Београд) разматрао је мало познато предање о Карађорђевој рођењу у светлу сличних домаћих и интернационалних примера у којима митски сан предсказује рођење великог човека и јунака. Марија Пргомеља (Нови Сад) је анализирао књижевне особености Призренског преписа Душановог законика. Проучавајући путописе Григорија Божовића, Драгиша Бојовић (Ниш) је указао на то да је овај старосрбијански писац сачинио многе записе епских и лирских песама и оставио значајне податке како о својим певачима, тако и о Филипу Вишњићу и Старцу Милији. О путописима

и репортажама Григорија Божовића говорила је и Кристина Митић (Ниш), налазећи у њима богат материјал за фолклористичку анализу.

Рад Ивана Степановича Јастребова осветљен је кроз различите приступе и са различитих становишта. Бошко Сувајџић (Београд) компаративном методом разматрао је варијанте лирских песама из Јастребовљевог збирке, *Ерлангенског рукописа* и збирки Вука Караџића. Зоја Карановић (Нови Сад) говорила је о обредној години у делу Јастребова, наглашавајући је он песме публикувао углавном у оквиру описа обредно-обичајне праксе. Предмет рада биле су песме које су певане од Божића до Видовдана и оне за које Јастребов каже да су извођене о жетви. Ауторка се осврнула и на оне песме које садржином асоцирају на неке од ритуала о којима Јастребов иначе говори. О Горанцима у записима Јастребова и њиховом положају у данашње време говорила је Веселка Тончева (Софија).

Зона Мркаљ (Београд) и Снежана Марковић (Јагодина) бавиле су се садржајима из народне књижевности у настави у српским основним и средњим школама. Мркаљ је нагласила да се свест ученика о значају чувања сопствене културе и државе постиже континуираним упознавањем са њеним добрима, као и поштовањем богате историјске прошлости и заоставштине предака. Марковић је истакла да целокупна народна традиција представља неисцрпан извор садржаја који би, као допунски у настави, омогућили да се развију читалачка интересовања према свим облицима народне књижевности и основе за њихов уметнички доживљај.

Савременим фолклором, односно теренском грађом или виталношћу одређених веровања, бавило се неколико истраживача. Смиљана Ђорђевић Белић (Београд) разматрала је могућности успостављања типологије прича о сновима, а имајући у виду жанровску поливалентност оваквих наратива, и различит удео колективних знања у њиховом обликовању, па је овој грађи приступила као фолклорном хипертексту. Марија Миљковић (Косовска Митровица) истакла је комплексност односа међу духовним сродницима, те указала да је на терену још увек жива традиција духовног сродства еквивалентног сродству по крви.

Косовскометохијска фолклорна грађа испитивана је и у оквиру других култура и система комуникације. Јован Пејчић (Ниш) говорио је о стваралачкој употреби српског фолклора у приповеткама Маргерит Јурсенар. Ирена Арсић (Ниш) указала је на трагове косовске традиције у старој дубровачкој књижевности пратећи књижевноисторијски рад Мирослава Пантића на овом пољу. О путопису Александра Гиљфердинга као значајном прилогу косовској традицији говорила је Славица Гароња Радованац (Крагујевац). Соња Петровић (Београд) и Дејан Илић (Београд) говорили су о метафизичкој и есхатолошкој мотивацији пада

српског царства у делу Константина Михаиловића из Островице. Прича о паду царства посматрана је на фону приче о славним прецима, а нарочита пажња је поклоњена начину на који Константин користи традицијска знања и уклапа фолклорна предања у општу тенденцију свога дела. На корпусу песама неких од савремених песника Александра Попин (Нови Пазар) је испитивала како клетва функционише, односно колико је поетски уобличена клетва жанровски блиска својим усменим предлошцима.

Аљона Михајлова (Санкт Петербург) представила је три фото-албума Старе Србије, настала у периоду 1898–1914. године, и осврнула се на њихове ауторе, прикупљаче и околности у којима су ове збирке настале, указавши на слику Старе Србије на размеђи 19. и 20. века у очима руске јавности. Светлана Корољова (Перм) говорила је о сећању на поражене ратнике, о њиховом статусу у црквеним канонима, народној православној пракси и фолклорним наративима. Александра Иполитова (Москва) осврнула се на слику и статус папрати у руским рукописним зборницима од 17. до краја 20. века. Ева Коцој (Краков) анализира је одређена питања везана за појаву чудотворних икона у српском православљу из перспективе културне антропологије.

Представљање часописа *Фолклористика*

У складу са жељом Удружења фолклориста Србије да прикаже и подржи најновија достигнућа на пољу домаће фолклористике и културе, поред научних саопштења на скупу су одржане и три промоције.

Проф. др Бошко Сувајџић и Славко Вејиновић су приказали издања Вукове задужбине и истакли значај ове установе за српску културу и науку, а посебну пажњу посветили су активностима Задужбине поводом 230 година од рођења Вука Караџића. Промовисана је књига Милисаве Савића *Епска Србија*, а приказивачи су је оценили као инспиративан поступак реактуализације фолклорне традиције. О књизи су са писцем разговарали проф. др Бошко Сувајџић, мр Јован Пејчић и проф. др. Валентина Питулић. Приказани су и досадашњи бројеви часописа Удружења фолклориста Србије *Фолклористика* (www.folkloristika.org). О концепцији, рубрикама и значају часописа за савремену фолклористику говориле су уреднице, проф. др Соња Петровић и др Смиљана Ђорђевић Белић.

Домаћини скупа *Савремена српска фолклористика V* приредили су врло занимљив округли сто посвећен Ивану Степановичу Јастребову. Професори Богословије Светог Кирила и Методија, јеромонах Андреј Сајц, ђакон Душан Ђаковић, ђакон Исидор Јагодић, Дејан Ристић, јеромонах Никола Адамовић, Немања Михајловић, ђакон Милан Стојковић, Велимир Михајловић, Бојан Радичевић и монах Игњатије Марковић сагледали су и протумачили поједине записе Јастребова с теолошког становишта и тиме их осветлили на нов начин. На округлом столу доминирале су теме посвећене хришћанским мотивима у народним умотворицима које је сакупио Јастребов. Фолклорна дела и обичаји посматрани су у вези са богослужењем, црквеним учењем, разматрана је њихова веза са Библијом, процеси христијанизације, а говорено је и о значају самога Јастребова за српску културу.

Округли сто посвећен Ивану Степановичу Јастребову

Скуп је био пропраћен пригодним културно-уметничким програмима. Ученици призренске богословије својим појањем и сценским вештинама удахнули су нови дух умотворинама записаним код Јастребова. Учесници скупа присуствовали су сеоској слави у Великој Хочи, као и отварању изложбе *Албум сећања на наше претке из Првог светског рата* (руководилац пројекта Александра Василић). Том приликом је пројектован и документарни филм *Васкрс јунака из Великог рата*, сачињен од прикупљених фотографија и докумената (<http://славним-прецима.срб>). Током боравка у Призрену учесници су посетили призренску цркву Светог Ђорђа и Богородицу Љевишску, а затим и Пећку патријаршију и манастир Дечане.

Посета Пећкој патријаршији

Посета манастиру Високи Дечани

Фолклор Срба са Косова и Метохије као и фолклор о Косову и Метохији на овом научном скупу сагледани су свеобухватно, са различитих методолошких становишта. Тиме је указано на сву сложеност и синкретичност фолклора, а обухваћени су и сви његови појавни облици. Изнесени реферати потврдили су да је фолклорна традиција још витална и увек актуелна, те да се сваки поглед управљен ка њеној свестранијој спознаји открива као поглед усмерен ка колективној самоспознаји.

мр Марија Миљковић
Филозофски факултет, Косовска Митровица
Е-пошта: miljkovicmarija@gmail.com

Дејан Илић, докторанд
Филолошки факултет, Београд
Е-пошта: deki.ilic.dejo@gmail.com

Примљено: 18. 1. 2018.
Прихваћено: 3. 3. 2018.